

УДК339.13.017

Н. Приказюк, канд. екон. наук, доц. (КНУ імені Тараса Шевченка)

РОЗВИТОК СВІТОВОГО СТРАХОВОГО РИНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Досліджено стан світового страхового ринку у посткризовий період, здійснено його порівняння з докризовим. Проаналізовано основні тенденції розвитку страхових ринків промислово розвинених країн і країн, що розвиваються. Проведено порівняльний аналіз страхових ринків країн різних регіонів.

Ключові слова: страховий ринок, світовий страховий ринок, страховий ринок промислово розвинених країн, страховий ринок країн, що розвиваються, ТОП-10 країн-лідерів страхового ринку.

Исследовано состояние мирового рынка в послекризисный период, осуществлено его сравнение с докризисным. Проанализировано основные тенденции развития страховых рынков промышленно развитых стран и стран, что развиваются. Проведен сравнительный анализ страховых рынков стран различных регионов.

Ключевые слова: страховой рынок, мировой страховой рынок, страховой рынок промышленно развитых стран, страховой рынок стран, что развиваются, ТОП-10 стран-лидеров страхового рынка.

The state of the world insurance market in the post-crisis period is investigated; the comparison with its pre-crisis one is made. The main trends in the insurance markets of the industrialized countries and developing countries are analyzed. A comparative analysis of insurance markets in different regions is made.

Keywords: insurance market, global insurance market, insurance markets of industrialized countries, insurance market of developing countries, top-10 countries of the insurance market.

Постановка проблеми. Страхування є важливим елементом економіки розвинених країн, який забезпечує захист майнових інтересів громадян та суб'єктів господарювання, а також виступає в державі важливим постачальником інвестиційних ресурсів.

У докризовий період світовий страховий ринок демонстрував стійке зростання. Аналізуючи динаміку фінансових показників страхових ринків протягом 2002-2007 років, можна спостерігати постійне збільшення обсягу страхових премій у світі.

Однак, світова фінансова криза 2008-2009 років внесла свої корективи, як у розвиток страхових ринків окремих країн, так і у розвиток світового страхового ринку загалом. Під час фінансової кризи загострилась конкуренція на страхових ринках, знизилась можливість щодо якісного відбору привабливих ризиків до страхового портфеля, що призводило до створення незбалансованих портфелів окремих страхових компаній, виникнення можливих небезпек від зниження платоспроможності та порушення фінансової стійкості страховиків. Негативні наслідки світової фінансової кризи для ринку страхових послуг проявились і в інвестиційному сегменті, коли страхові та перестрахові компанії, як інституціональні інвестори, втратили можливість надійно розміщувати страхові резерви. Така ситуація призвела до зменшення глобальних страхових премій, і обсяг зібраних премій у світовому масштабі скоротився в 2009 році на 4,77% у порівнянні з минулим роком. Крім того, спостерігалось часткове скорочення обсягів активів страховиків, зниження показників ліквідності і платоспроможності.

Все це спричинило необхідність перегляду стандартних підходів до ведення страхової справи та пошуку нових можливостей на страховому ринку.

Останні роки характеризуються виходом страхового ринку з фінансової кризи та взяттям курсу на подальший розвиток страхування в світі.

Виходячи з цього актуальним є дослідження ситуації на світовому страховому ринку в посткризовий період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування і розвитку світо-

вого страхового ринку досліджували в своїх працях зарубіжні й вітчизняні вчені, такі як О.П. Архіпов, І.Т. Балабанов, А. Вагнер, А. Манес, Ф.С. Мишкін, Дж. Сінкі, В.Д. Базилович, С.С. Осадець, Р.В. Пікус, О.О. Гаманкова, Л.А. Орланюк-Малицька, Л.І. Рейтман, Т.А. Ротова, В.В. Шахов та інші.

Метою статті є дослідження стану світового страхового ринку в посткризовий період та аналіз основних тенденцій розвитку страхових ринків промислово розвинених країн і країн, що розвиваються.

Виклад основного матеріалу. По проходженню періоду падіння обсягу страхових премій після фінансової кризи 2008 року на глобальному страховому ринку почалося поживлення, що спричинило його зростання в 2010 році. Так, загальний обсяг премій в 2010 році виріс на 6,71% і склав 4338965 млн. доларів США, що є вищим, ніж показник докризового рівня на 278095 млн. доларів США. В 2011 році також спостерігається зростання світового страхового ринку на 5,94% до 4596688 млн. доларів США (таблиця 1).

За даними таблиці 1 можна констатувати, що більшою мірою негативний вплив фінансова криза спричинила на страхових ринках промислово розвинутих країн, де в 2009 році спостерігалось зменшення зібраних страхових премій на 5,97%, в той час, як на страхових ринках країн, що розвиваються, спостерігалось лише уповільнення темпів зростання страхових премій (з 23,76% у 2008 році до 4,01% у 2009 році). До того ж у посткризовий період 2010 року темп зростання страхових премій у країнах, що розвиваються, зріс на 17,89% і становив 21,9%, а в промислово розвинутих країн – на 10,39%, і склав 4,42%.

Як бачимо, темп зростання страхових премій у країнах, що розвиваються, до 2011 року значно перевищував темп зростання страхових премій у індустриальних країнах. У 2011 році суттєва розбіжність між даними показниками зникла, і вони склали відповідно 5,65% та 7,58% (тобто, темп зростання страхових премій в країнах, що розвиваються знизився, а в промислово розвинутих країнах, навпаки, зріс).

Таблиця 1. Динаміка страхових премій у світі в 2007-2011 роках

Регіон	2007 р. млн. грн.	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.	
		млн. дол. США	темп приросту, %	млн. дол. США	темп приросту, %	млн. дол. США	темп приросту, %	млн. дол. США	темп приросту, %
Промислово розвинені країни	3 646522	3 756813	3,02	3 532716	-5,97	3 688758	4,42	3 897175	5,65
Країни, що розвиваються	414347	512799	23,76	533379	4,01	650207	21,90	699512	7,58
Весь світ	4 060870	4 269737	5,14	4 066094	-4,77	4 338965	6,71	4 596688	5,94

Джерело: складено та розраховано автором на основі офіційних даних SwissReinsuranceCompanyLtd ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swissre.com/sigma/>)

Варто зазначити, що промислово розвинені країни об'єктивно збирають ліву частку світових страхових премій. При цьому, частка зібраних страхових премій промислово розвинених країн з року в рік поступово зменшується. Так, в період з 2007 року до 2011 року їх частка

зменшилася з 89,8% до 84,78%, тобто, на 5,02%: в 2008 році – на 1,81%; в 2009 році – на 1,11%; в 2010 році – на 1,89%; в 2011 році – на 0,23%. Відповідно частка страхових премій, зібраних країнами, що розвиваються, зросла на 5,02%, і на сьогодні становить 15,22 % (рисунком 1).

Рис. 1. Структура світового страхового ринку в розрізі зібраних страхових премій промислово розвинених країн та країн, що розвиваються, в 2007-2011 роках, %

Джерело: складено автором на основі офіційних даних SwissReinsuranceCompanyLtd ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swissre.com/sigma/>)

Якщо аналізувати динаміку частки розподілу страхових премій між континентами за останні 10 років, можна сказати, що протягом 2000-2004 року за обсягом зібраних премій домінувала Північна Америка, а останніми роками домінує Європа. Так, на сьогоднішній день частка зібраних страхових премій в Європі складає 31% від світових страхових премій (рисунком 2).

У 2011 році в порівнянні з докризовим періодом 2007 року можна спостерігати деякі зміни в структурі страхових премій за континентами, а саме: зростання частки страхових премій в Азії та Африці і відповідно зменшення частки страхових премій в Європі та Америці. Частка страхових премій в Європі зменшилась з 41% до 36%, у Америці – з 35% до 32%, в Африці частка страхових премій зросла з 1% до 2%, а в Азії – з 21% до 28%.

Важливо зазначити, що найбільшими темпами зростання характеризується страховий ринок Азії. Так, обсяг страхових премій, зібраних на цьому ринку у 2011 році зріс порівняно з докризовим періодом

2007 року на 54,43%. В той час тем зростання страхових премій за аналогічний період в Америці є значно нижчим, а в Європі взагалі від'ємним. Таку ситуацію можна пояснити тим, що більшість страхових ринків розвинутих країн Європи та Америки є перенасичені страховими продуктами.

Згідно даних світового звіту про ринок страхування за 2008 рік – початок 2009 року, який був виданий Європейською асоціацією фінансового менеджменту та маркетингу (EFMA), страхові ринки у розвинутих країнах, а саме: Великої Британії, Іспанії, Італії, Нідерландів, Німеччини, Сполучених Штатів Америки, Франції та Швейцарії стали насиченими, а базові потреби більшості споживачів по суті є задоволеними, що обмежує сукупний потенціал до зростання даних ринків. В середньому, споживач на розвинутому страховому ринку володіє 5,2 страховими полісами: 1,5 у сфері страхування життя та 3,7 у інших сферах [1]. Страховий ринок Азії, навпаки, ще мало насичений і має значний потенціал для зростання.

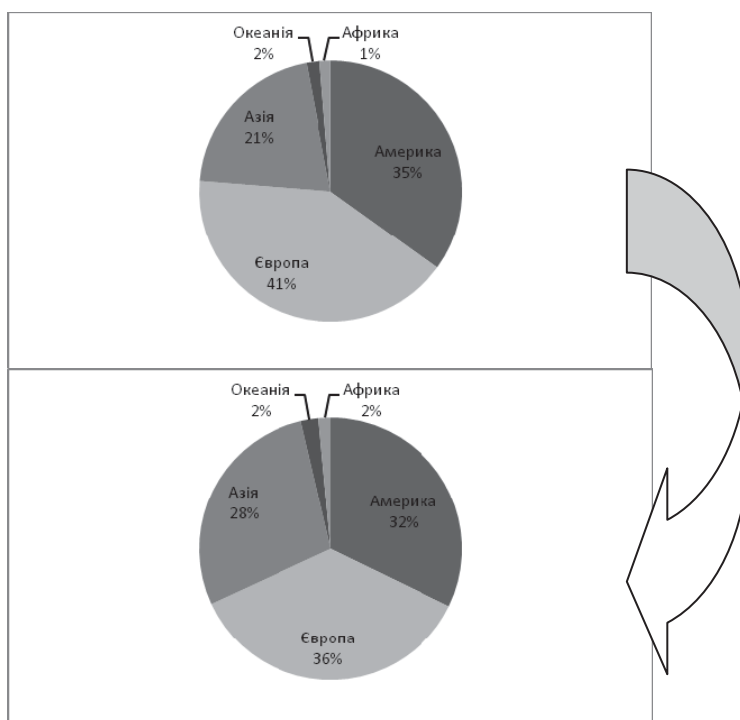

Рис. 2. Розподіл страхових премій за континентами у 2007 та 2011 роках

Джерело: складено автором на основі офіційних даних Insurance Information Institute ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iii.org/international-insurance-fact-book/)

Досліджуючи розподіл страхових премій між країнами, доцільно проаналізувати першу десятку країн-лідерів у цій сфері. Так, в 2008 році ТОП-10 країн-лідерів світового страхового ринку за обсягами зібраних премій мали наступні частки ринку: США – 29,39%; Японія – 11,45%; Великобританія – 9,38%; Франція – 6,54%; Німеччина – 5,74%; Китай – 3,34; Італія – 3,3%4; Нідерланди – 2,71%; Канада – 2,47%; Південна Корея – 2,15% [2]. Як бачимо, беззаперечним лідером в світі за обсягом зібраних премій був страховий ринок США. Незмінною залишається

ситуація і на сьогодні, проте частка премій, зібраних на страховому ринку США, у світових преміях дещо знизилась: з 29,39% до 26,2% (таблиця 2). Таке зниження фактично не вплинуло на позиції США, які забезпечують понад четвертину світового страхування. Варто зазначити, що США лідирують у світі не лише за обсягом зібраних загальних страхових премій, а й за обсягом премій, зібраних у сфері страхування життя (537570млн. дол. США), та за обсягом премій, зібраних у сфері ризикового страхування (667107млн. дол. США).

Таблиця 2. ТОП-10 країн-лідерів світового страхового ринку за обсягом зібраних премій в 2011 році

Країна	Все страхування		Life страхування		Non-life страхування	
	Величина премій, млн. дол. США	Частка у світових преміях, %	Величина премій, млн. дол. США	Частка у світових преміях, %	Величина премій, млн. дол. США	Частка у світових преміях, %
США	1 204 677	26,2	537 570	20,46%	667 107	33,87%
Японія	655 408	14,26	524 668	19,97%	130 741	6,64%
Великобританія	319 553	6,95	210 067	8,00%	109 486	5,56%
Франція	273 112	5,94	174 753	6,65%	98 359	4,99%
Німеччина	245 162	5,34	113 869	4,33%	131 292	6,67%
Китай	221 858	4,83	134 539	5,12%	87 319	4,43%
Італія	160 514	3,49	105 089	4,00%	55 426	2,81%
Південна Корея	130 383	2,84	79 161	3,01%	51 223	2,60%
Канада	121 213	2,64	52 167	1,99%	69 045	3,51%
Нідерланди	110 931	2,41	3 121	0,12%	79 722	4,05%

Джерело: складено автором на основі офіційних даних SwissReinsuranceCompanyLtd ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swissre.com/sigma/>)

Загалом протягом останніх років суттєвих змін у рейтингу і складі ТОП-10 країн-лідерів світового страхового ринку за обсягами зібраних премій не відбувалося. Проте, у 2011 році порівняно з 2008 роком змінилася позиція Нідерландів та Південної Кореї. Остання перемістилася з 10-ї позиції на 8-му, збільшивши при цьому частку зібраних премій у світових преміях до 2,84%. Нідерланди, відповідно, зайняли 10-ту позицію.

Також можна відмітити і незначну зміну концентрації світового страхового ринку, яка залишається досить високою. На сьогодні 10 країн-лідерів світового страхового ринку за обсягами зібраних премій забезпечують 74,9% загально світового обсягу премій (у 2008 році даний показник складав 76,51%), інші ж країни збирають лише 25,1% від світового обсягу страхо-

вих премій. Отже, рівень розвитку страхових ринків в країнах світу на сьогоднішній день є досить різним, а розвиток нерівномірним.

Рівень розвитку страхового ринку характеризує такий важливий макроекономічний показник, як співвідношення обсягу страхових премій у масштабах країни та валового внутрішнього продукту. Більша частка страхових премій у ВВП свідчить про більший перерозподіл ВВП через страхування, як правило, більший рівень розвитку страхового ринку.

Щодо співвідношення страхових премій до ВВП, то на світовому ринку страхування середнє значення даного показника становило 7,49 % в 2007 році і поступово зменшилося до 6,6% у 2011 році за рахунок зменшення відповідних показників у кожному регіоні (таблиця 3).

Таблиця 3. Співвідношення обсягу страхових премій до ВВП, (%)

Регіон	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
Америка	7,58	7,29	6,91	6,72	6,64
Європа	8,03	7,46	7,57	7,47	7,07
Азія	6,20	5,95	6,08	6,16	5,85
Океанія	6,58	7,02	6,24	5,82	5,95
Африка	4,31	3,57	3,25	3,86	3,62
Весь світ	7,49	7,08	6,99	6,89	6,60

Джерело: складено автором на основі офіційних даних SwissReinsuranceCompanyLtd ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swissre.com/sigma/>) та Insurance Information Institute ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iii.org/international-insurance-fact-book/)

При цьому Європа характеризується найвищим значенням показника співвідношення страхових премій до ВВП, як в докризовий, так і в посткризовий період. Відношення страхових премій до ВВП в Європі в 2011 році склало 7,07%, що перевищує середньосвітове значення на 0,47%. Близьким до світового є значення показника співвідношення страхових премій до ВВП в Америці. Воно в 2011 році перевищило середньосвітове лише на 0,04% і склало 6,64%. Африка п'ять років поспіль має найнижче значення показника співвідношення страхових премій до ВВП від 4,31% до 3,64%.

Висновок. Отже, страховий світовий ринок в докризовий період характеризувався стабільним зростанням. Фінансова криза здійснила значний негативний вплив

на розвиток страхування в промислово розвинених країнах і трохи менш суттєвий – в країнах, що розвиваються, в результаті чого дані ринки продемонстрували в 2011 році майже однаковий темп зростання. При цьому розвинені країни на сьогодні збирають близько 85% світових страхових премій, протягом останніх років спостерігалось поступове їх зменшення.

Європа характеризується найбільшою часткою зібраних страхових премій у світі, на другому місці – страховий ринок Америки. Однак, перенасиченість страховими продуктами більшості страхових ринків розвинених країн Європи та Америки обмежує їх можливість до зростання, страховий же ринок Азії характеризується швидкими темпами та значним потенціалом

зростання. Загалом концентрація світового ринку дуже висока, 10 країн забезпечують збір близько 75% загальносвітових премій. Серед країн беззаперечним лідером за обсягом зібраних страхових премій були і залишаються США, які забезпечують понад четвертину світового страхування. В цілому за усередненими показ-

никами світовий страховий ринок вийшов на докризовий рівень та продовжує помірний розвиток.

1. Приказюк Н.В., Марченко Г.Ю. Стратегії поведінки страхових організацій на сучасному страховому ринку // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2010. – №120. – С. 24-27. 2. Swiss Re, Economic Research & Consulting, sigma No. 3/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.swissre.com.

Надійшла до редколегії 14.11.12

УДК 330:34

І. Януль, канд. екон. наук, доц. (КНУ імені Тараса Шевченка)

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ : ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Досліджено особливості функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні, визначено види та характерні риси пенсійних виплат з недержавного пенсійного забезпечення, визначено проблеми та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення.

Ключові слова: система пенсійного забезпечення, недержавне пенсійне забезпечення, недержавні пенсійні фонд.

Исследованы особенности функционирования системы пенсионного обеспечения в Украине, определены виды и характерные черты пенсионных выплат по негосударственному пенсионному обеспечению, определены проблемы и перспективы развития негосударственного пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: система пенсионного обеспечения, негосударственное пенсионное обеспечение, негосударственные пенсионные фонды.

Article is about features of private pension insurance in Ukraine, the types and characteristics of retirement benefits from private pensions, problems and prospects of private pension insurance development.

Keywords: pension system, private pension provision, private pension fund.

Постановка проблеми. Підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян України потребує додаткових джерел фінансування – у першу чергу через формування фондів недержавного пенсійного страхування. Пенсійні кошти, накопичені в таких фондах – потужний інвестиційний ресурс для економіки країни. Таким чином, розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні є актуальним з позиції посилення соціального захисту громадян та стимулювання зростання економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням системи недержавного пенсійного забезпечення займаються відомі українські вчені, зокрема : В. Базилевич, Н. Вицкова, Н. Науменкова, Б. Надточій та інші. Проте, в умовах розвитку ринку, прийняття нового законодавства у цій сфері перспективним є дослідження особливостей функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення, визначення напрямів його розвитку.

Відповідно, **метою статті** є дослідження функціонування окремих ланок недержавного пенсійного забезпечення в Україні, проблеми їх співпраці та підвищення рівня пенсійного забезпечення населення.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що система недержавного пенсійного забезпечення являє собою

третій рівень пенсійного страхування, що базується на засадах добровільної участі громадян України, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних нагромаджень з метою отримання додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [4,6].

Відповідно до законодавства України недержавне пенсійне страхування здійснюється :

- пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;
- страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;
- банківськими установами шляхом укладання договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Слід наголосити, що кожна із складових відіграє важливу роль у функціонуванні пенсійного забезпечення громадян.

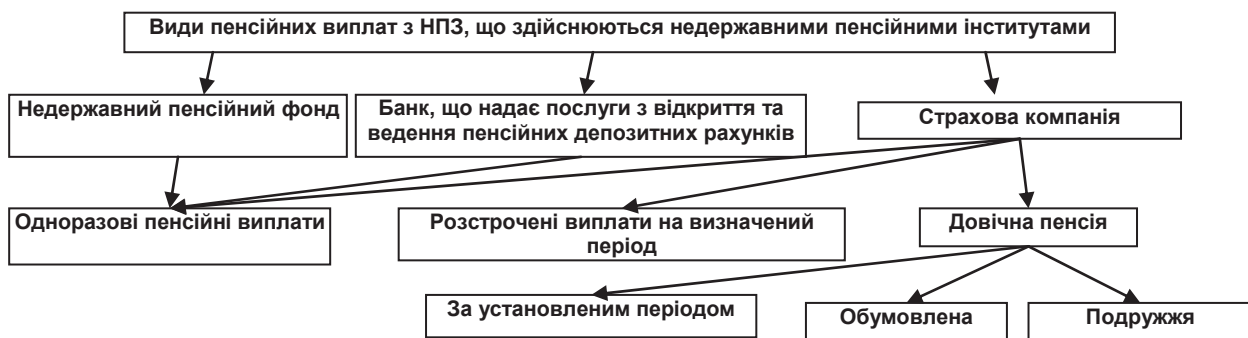

Рис. 1. Види пенсійних виплат з недержавного пенсійного забезпечення

Джерело: [5]

Як бачимо з рис.1, недержавні пенсійні фонди можуть здійснювати пенсійні виплати двох видів:

- пенсії на визначений строк;
- одноразова пенсійна виплата.

Пенсія на визначений строк розраховується із строку не менше 10 років від початку здійснення першої виплати.